

УДК 373.5.016:821.161.2]:316.346.2

Бутурлим Т. І.

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТВЕРДЖУЮЧИХ ЦІННОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ РОМАНУ В. ПІДМОГИЛЬНОГО "МІСТО")

У статті проаналізовано сутність поняття "цінність" як філософська та педагогічна категорія. Визначено підходи щодо розуміння даного поняття. Окреслено ключові цінності гендерного виховання. Доведено ефективність поєднання виховання гендерних цінностей та позитивного мислення старшокласників засобами української літератури.

Ключові слова: цінність, життєстверджуючі гендерні цінності, гендерне виховання засобами української літератури, позитивні афірмації.

Постановка проблеми. В епоху кардинальних соціально-політичних змін актуалізується необхідність у формуванні життєстверджуючих цінностей, адже будь-яка деформація ціннісної системи пригнічує в особистості конструктивне начало. Щоб не дозволити їй стати жертвою зовнішніх обставин, усі інститути соціалізації, зокрема школа та сім'я, повинні сформувати в учнів активну життєву позицію, оптимістичне світосприйняття, позитивне мислення, якості успішної особистості. "Освіта має відігравати важливу роль у попередженні учня про прірви, небезпеки життя", – зазначає І. Єрмаков [3]. Тому процес виховання має бути організований таким чином, щоб учні навчилися сприймати кризові ситуації, життєві випробування як перехідний період, який допоможе сформувати необхідний для майбутнього екзистенційний досвід, виховати любов до життя, бажання щось змінити в кращу сторону, потребу розвиватися.

Мета статті – описати шляхи формування життєстверджуючих цінностей старшокласників у контексті гендерного виховання засобами української літератури (на прикладі вивчення роману В. Підмогильного "Місто").

Результати теоретичного дослідження. М. Каган розглядав виховання як процес цілеспрямованого формування системи цінностей молодого людини. "Цінність" як філософська категорія є предметом дослідження Р. Ріккерта, М. Шелера, М. Гартмана, Г. Когана, П. Лапі, Р. Перрі, М. Вебера, К. Клакхона, М. Рокича, В. Василенка, С. Анісімова, А. Максимова, Н. Юхименко, С. П'янзіна та ін. Формування цінностей в освітній сфері – у центрі уваги праць Т. Калюжної, І. Кадієвської, О. Теплої, І. Шкільної та ін.

Індивідуальність і смисложиттєві орієнтири є основними засадами концепції самореалізації особистості. Н. Юхименко довела, що в процесі самореалізації "відбувається перехід від переважно зовнішньоорієнтованого до переважно внутрішньодетермінованого у своїй життєдіяльності індивіда, який цю життєдіяльність вибудовує в контексті власного особистісного розвитку і надає цьому процесу статусу смисложиттєвої цілі" [10]. Потреби визначають інтереси та сприяють формуванню цінностей особистості, що зумовлює вибір екзистенційної позиції, окреслює траєкторію саморозвитку. Цінності є певною моральною нормою, що визначає цілі, засоби, виступають основою прийняття рішення.

На основі теоретичного аналізу визначень даного поняття можна зробити висновок про домінування в аксіології трьох підходів: цінність як ідеальне буття, сенс життя (Р. Ріккерт, М. Шелер, М. Гартман, С. Анісімов, К. Альбуханова-Славська та ін.), цінність як значущість предметів, явищ (А. Максимов, З. Фоміна, Т. Калюжна та ін.), цінність – те, що визначає норми поведінки, цілі, форми, засоби діяльності (М. Вебер, К. Клакхон, М. Рокич, М. Каган та ін.). Цінність як духовно-практичний феномен проаналізовано в дисертаційному дослідженні С. П'янзіна: "цінність є соціокультурним інваріантом", "діалектичним поєднанням смислу (загально-абстрактного) і значень (конкретно-персонального) у людському житті, що робить її стабільно-динамічним утворенням" [8]. Сутність цінності, на думку дослідника, полягає в тому, щоб об'єктивність зробити внутрішньою, а суб'єктивність зовнішньою. Поєднання ціннісних актів і дії, на думку С. П'янзіна, породжує людський спосіб переживання буття – цінністіння (сутність людини, процес розгортання і ствердження людяності, у якому відбувається будь-яке рішення про минуле, сучасне та майбутнє, неусвідомлений і свідомий вибір поточної поведінки, вкладання і вилучення персональних оцінок, ціннісних значень і смислів у той образ світу, що є для людини умовою її життя). Систему цінностей особистості становлять *ціннісні орієнтації*, що "орієнтують на основні цілі життєдіяльності, засоби їх досягнення і реалізують функцію найважливіших регуляторів поведінки і діяльності людини" [5, с. 23].

У системі універсальних цінностей виокремлюються *демократичні цінності*: свобода, рівність, любов, взаємодопомога, толерантність, доброзичливість, тактовність, уважність тощо. *Гендерне виховання* зорієнтоване на формування особистості, яка дотримується у взаєминах із особою протилежної статі таких гендерних цінностей: *рівності між чоловіком і жінкою, толерантності, справедливості, співробітництва*.

Виходячи з розуміння гендерної рівності як рівності "соціального статусу жінок і чоловіків та забезпечення їм однакових можливостей для всезагальної участі у всіх сферах суспільного, державного та приватного життя на основі самоусвідомлення особистісних потреб та інтересів, додання елементу ієрархічності" [6, с. 193], *рівність між старшокласниками*, на нашу думку, має виражатися в наступному: сприйнятті особистості іншого (-ї) як індивідуальності, що має власні потреби, інтереси, цілі; ставленні до особи протилежної статі як до рівної собі; неприйнятті принижень прав хлопців/дівчат; прагненні не протиставляти можливості статей; уникненні висловлювань, що принижують гідність особистості; рівноцінному розподілі обов'язків у процесі виконання спільних завдань тощо.

Повага або визнання рівності інших, відмова від домінування чи насильства – основна характеристика толерантності, що є базовою цінністю відкритого суспільства. Серед основних її типів провідним посідає неупереджене ставлення до представників протилежної статі, заперечення зверхності, дискримінації. У словнику "50/50: Сучасне гендерне мислення" Т. Мельник, Л. Кобелянської *гендерна толерантність* розглядається як різновид взаємодії, взаємин між жінками та чоловіками як індивідами, соціальними групами, за яких "сторони виявляють терпимість і повагу до відмінності у позиціях, поглядах, віросповіданні, способі життя, звичаях" [6, с. 224]. Правильний вибір між цінностями й антицінностями особистості допомагає здійснити самотолерантність (вироблення таких форм діалогу із внутрішнім "Я", які б сприяли конструктивному, а не рушійному розвитку особистості. У разі ігнорування загальнолюдських цінностей, активної життєвої позиції особистість продукує гендерну інтолерантність, що асоціюється із несвободою, девіацією, агресією, конфліктом, антигуманністю, безправністю. Зниження рівня толерантності може негативно вплинути на міжнародний імідж України як європейської правової демократичної держави. Таким чином, старшокласники у взаєминах з особою протилежної статі не повинні обмежувати інтереси один одного, даючи свободу вибору, ураховуючи позицію, думку, гендерні відмінності хлопця/дівчини, проявляти психічне/фізичне гендерне насилля, дотримуючись морально-етичних цінностей у процесі взаємин, досягаючи компромісу в конфліктній ситуації.

Важливою цінністю є *гендерна справедливість* як складова моральної рефлексії, соціальної справедливості, що "полягає у відповідності між практичною роллю чоловіка і жінки в житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між діянням та винагородою, заслугами та соціальним визнанням" [6, с. 213–214]. Так, старшокласники мають об'єктивно оцінювати досягнення особи протилежної статі, усвідомлюючи деструктивність патріархатних/матріархатних стереотипів, установок, у процесі гендерних взаємин дотримуватися поваги прав і свобод іншого (-ї), розуміння, заохочення проявів андрогінності.

Побудова взаємин чоловіків і жінок ґрунтується на двох варіантах взаємодії – співробітництва та суперництва, що супроводжуються протилежними почуттями, установками й орієнтаціями. *Співробітництво* – спільна діяльність, спільні дії [9]. Оскільки в юнацькому віці перед особистістю постає проблема вибору життєвого шляху, визначення власного місця в суспільстві, вона може варіювати між різними гендерними ролями, проте вчитель повинен зорієнтувати старшокласника на співпрацю з особою протилежної статі, відповідальність за власні вчинки. Співробітництво учнів чоловічої та жіночої статі може виражатися в сумісному виконанні навчально-виховних завдань, безконфліктному спілкуванні, взаємодопомозі, взаємопідтримці, взаєморозумінні.

Методика та процедура дослідження. *Суть технології формування гендерної культури* полягає в тому, що старшокласники під керівництвом учителя проєктують сформовані в процесі вивчення української літератури гендерні знання на власне "Я" з метою усвідомлення гендерної комфортності чи некомфортності в ситуації "примірювання" гендерних ролей персонажів; формують цілісне уявлення про власну гендерну культуру та розвивають потребу в удосконаленні культури міжстатевої поведінки; апробують сформовані гендерні цінності, знання, уміння в реальному житті, прогнозують можливі варіанти взаємин з особою протилежної статі в майбутній сім'ї. Старшокласники під керівництвом учителя в процесі вивчення української літератури мають усвідомити важливість ситуації вільного саморозвитку, а не покірної залежності, що може призвести до формування комплексу неповноцінності, внутрішньо-рольового конфлікту, девіантної поведінки [2, с. 73–76]. Гендерне виховання засобами української літератури спрямоване на формування особистості, яка *ефективно проявляє чоловічий та жіночий тип поведінки відповідно до ситуації, характеру постмодерного суспільства з метою досягнення внутрішньої та зовнішньої гармонії, не приймає гендерного насильства, проявляє повагу, розуміння, щирість, вірність, гуманність, рівноправність у взаєминах з особою протилежної статі,*

здатна повноцінно реалізуватися в усіх сферах життя, має почуття відповідальності перед чоловіком/жінкою за власні емоційно-поведінкові прояви.

Виховний ефект буде більш значимим, якщо синтезувати два педагогічні завдання: *формування гендерних цінностей та позитивного мислення старшокласників засобами української літератури*. Уміння перетворювати негативне мислення на позитивне допомагає конструктивно сприймати життєвий досвід та будувати ефективну екзистенційну модель буття. У процесі вивчення роману В. Підмогильного "Місто" важливо виховувати в одинадцятикласників повагу до особи протилежної статі, неприйняття гендерного насильства, уміння ефективно розв'язувати конфліктні ситуації, сприяти формуванню гендерного досвіду, котрий допоміг би в майбутньому не повторювати помилок художніх персонажів, а сприяв досягненню міжособистісної гармонії. Учні мають зрозуміти, що Степан Радченко посправжньому не кохав нікого зі своїх обраниць (Надійку, Тамару, Зосю, Риту) через самозакоханість, надмірну вимогливість до жінок, невизначеність у житті, негативне мислення. Ставлення інтелектуала-егоїста до своїх жертв містить ознаки гендерного психологічного насильства: використовує їх у якості задоволення власних потреб (підтримки, любові, спілкування, подолання самотності, розв'язання внутрішніх конфліктів, абсурдності буття, самореалізації), принижує, ображає, дорікає, призводить до духовної смерті Надійки, депресивного стану Тамари, самогубства Зосі, формує в Рити відчуття невизначеності стосунків.

Аналіз результатів дослідження. "Навчання" цінностям, що є предметом педагогічної аксіології, спрямоване на пробудження в індивідуальності особистості самоцінної і незамінної [5, с. 60]. Наведемо приклади формування життєстверджуючих гендерних цінностей старшокласників у процесі вивчення роману В. Підмогильного "Місто".

Научіння учнів формулювати позитивний погляд на світ має пронизувати всі етапи заняття, аналітичні завдання – починатися *настановним словом вчителя*. Н-д, "Саме про те, що потрібно зробити, щоб шлях до життєвої мети був більш комфортним, про те, як можна вирішити конфліктні ситуації, як мислити позитивно, щоб підсвідомо притягнути до себе успіх, щастя, поговоримо на сьогоднішньому занятті. Знайдемо відповіді на ці запитання в контексті інтерпретації взаємин Степана Радченка із жінками. Запишіть тему заняття "Характер гендерних взаємин персонажів роману В. Підмогильного "Місто". Наше завдання – визначити, як взаємини Степана із Надійкою, Тамарою, Зосею, Ритою позначалися на екзистенції головного героя, спроектувати конструктивні варіанти розставання чоловіка і жінки, такі, які б не призводили до депресії, девіантності, а навпаки – сприяли формуванню гендерного досвіду, що допоміг би в майбутньому не повторювати помилок минулого, а сприяв досягненню міжособистісної гармонії".

Активізують увагу учнів, їхнє прагнення мислити більш позитивно завдання проблемно-пошукового характеру. Так, важливо вчити старшокласників *помічати в тексті характер мислення персонажів, формувати вміння трансформувати негативні афірмації Степана щодо жінок на позитивні*. Н-д, "Образ її викликав тугу, а не порив, біль за безглуздий лад життя" → "Зося – чудова дівчина, проте пристрась до неї вже згасла, тому продовжувати взаємини з нею нема потреби. Щоб не образити тендітну душу, потрібно переключити її увагу на щось більш значуще". Також старшокласникам можна запропонувати такі завдання: *надати Степанові рекомендації, як мислити більш позитивно; проаналізувати причини й наслідки появи у свідомості головного героя позитивних і негативних афірмацій*.

Використання інтерактивних методів і форм не лише підвищує інтерес учнів до вивчення української літератури, а й сприяє усвідомленню важливості подолання негативного мислення, актуалізує потребу в самовдосконаленні. Н-д, старшокласникам можна запропонувати *побути в ролі найбільш успішних людей України* (Петра Порошенка, Арсенія Яценюка, Рината Ахметова, Святослава Вакарчука, Ольги Богомолець, Оксани Середюк, Людмили Севрюк, Оксани Марченко) і, виходячи з їхньої життєвої позиції, *надати психологічні рекомендації Степанові та його жертвам гендерного насильства*.

Найбільш ефективною є *рольова гра "А могло бути так!.."* (за умови ретельної підготовки домашнього завдання творчою групою – конструктивний варіант розв'язки гендерних конфліктів Степана із жінками). Наведемо авторський варіант рольової гри.

СТЕПАН І НАДІЙКА

На пароплаві

- Привіт! Ти теж до Києва? Навчатися?
- Так. Треба хоч якоїсь освіти, щоб вижити.
- А я їду, Надійко, завойовувати місто.
- Не боїшся, що воно може тебе знищити. Київ не любить Наполеонів. До нього з ласкою – він тобі віддасть тим же.
- Звичайно. Ти права. Проте я лише хочу самореалізуватися. А що вийде з того, побачимо.

– Так, головне вірити у свої можливості. Твоє прагнення до знань, активна громадська позиція, працелюбність допоможуть досягти вершини успіху.

– Я вірю, що так і буде!

Прощання з Надійкою

– Привіт! Як я рада тебе бачити! Я так чекала цієї миті, щоб знову тебе побачити, Степаночку.

– Привіт, Надійко! Ти знаєш, твоє ім'я і ти, така енергійна, щира, проста, додають мені впевненості в кращому майбутньому. Прийде час і в тебе, і в мене буде все, про що ми мріяли в селі. Але...

– Ти щось не договориєш. У тебе щось трапилося?

– Так, сьогодні я зазнав чергового удару міста, про що ти мене застерігала. Але я лише хотів, щоб моє оповідання прочитали і дали відгук на нього...

– Степане, не вийшло сьогодні, вийде завтра. Головне – вірити у свої можливості!

– Вибач, що змушую тебе переживати мій внутрішній негативний стан. Але сьогодні я відчуваюся зле, і нам, мабуть, краще зустрітися наступного разу.

– Добре!

– Але пам'ятай: ти обов'язково будеш щасливою! Сприймай місто не як свого конкурента, а друга. І все буде добре!

Лист Степана до Надійки

Люба, Надійко, яскравий промінчику мого життя! Вибач, що ненароком, можливо, образив тебе. Ти настільки ідеальна, що боюсь скривдити тебе. Я, порівняно з тобою, – диявол в образі людини. Тому не хочу, щоб ти через мене страждала. Краще нам залишитися друзями, щоб остаточно не зруйнувати ніжне ставлення один до одного.

Із повагою твій друг Степан

СТЕПАН І ТАМАРА (прощання)

– Тамарочко, я захоплююся вашою життєвою мудрістю, високою духовністю. Так шкода, що ви змушені були страждати половину життя через обіцянку, дану батькові перед смертю. Одружившись із нелюбом, ви перетворились на зів'ялу троянду.

– Але тобі, Степане, вдалося цю квітку оживити.

– Та що ви. Я ж із щирою душею до вас... Але далі я так не можу... Я не хочу, щоб ця троянда знову зів'яла. Нехай ваш син знову повернеться до вас, адже я бачу, як страждає материнське серце. Нехай наші взаємини будуть поштовхом до нових змін у житті. Та й лекторська, студентська, письменницька робота забирають усі мої сили. А я хочу, щоб моя кохана жінка не відчувала браку уваги й любові...

– А як же я сама справляюся зі своїми проблемами?

– Ви сильна жінка, тому я не сумніваюся, що через рік побачу нову, щасливу Мусінку. А моє оповідання "Нове життя" підкаже вам шляхи розв'язання проблем. Прощайте!

СТЕПАН І ЗОСЯ (прощання)

– Привіт, божественний!

– Привіт, Зося!

– Куди ми йдемо сьогодні: у кіно, у театр...

– Не знаю... Чогось така осінь на душі...

– Ти знаєш, це, напевно погода на тебе так впливає. Ходімо скоріше до кав'ярні.

– Добре... Зося, ми так довго з тобою, ти настільки стала близька мені, що я не уявляю подальшого існування без тебе.

– Ти справді так вважаєш? Ти мене кохаєш?

– Я щасливий, як і тоді, коли ти кинула мені квітку. Я вдячний тобі за те, що ти допомагаєш подолати мою самотність у великому місті.

– А я тобі вдячна за всі ті хвилини щастя, які ти мені подарував. Ти ніколи не шкодував для мене ані квітів, ані цукерок, ані квитків на кіно, театр, виставки, навіть дорогі парфуми купив.

– Ну що ти? Мені приємно бачити тебе щасливою. Я ціную ті хвилини, коли ти зустрічаєш мене, коли радієш кожним обіймам, і рахуєш хвилини до наступної зустрічі. Проте моє вчорашнє рішення про створення сім'ї було дещо поспішним.

– Ти вже не любиш мене?

– Мені добре з тобою, але зрозумів: я іще не готовий до створення сім'ї. Мені здається, що моя робота, навчання і творча діяльність не дадуть можливості повноцінно виконувати функції чоловіка, батька. Ти втрапиш свободу зі мною, а я хочу, щоб ти витала, як і раніше.

– Добре. Тоді давай залишимося друзями. Прошу тільки одного: не ятри мені душу залицаннями до Рити чи інших дівчат у моїй присутності.

– Звісно, як би я насмілюся на таке. Та й не час мені для розваг. Я зараз намагаюсь розв'язати питання всього мого життя: хочу написати повість про людей, які зуміли подолати життєві перешкоди, а не стали їх жертвами.

– Ти знаєш, я можу підказати тобі кілька ідей, якщо буде цікаво.

– Із залюбки прийму допомогу від свого друга.

СТЕПАН І РИТА

– Рито, ви така прекрасна, граційна. Вирізняєтеся серед усіх присутніх. До цього в мене на душі була пуста, а ви її заповнили.

– Що спричинило такі страждання, чарівний незнайомцю?

– Інколи сам замислююся над цим питанням, але зрідка знаходжу відповідь.

– А чим ви займаєтесь?

– Працюю в літературному журналі, пишу прозові твори... Ой, ні... зараз не можу нічого писати. Дійшов до того, що навіть думав повернутися в село, щоб відновити втрачену свободу.

– То, можливо, плоди діяльності не зовсім відповідають вашим критеріям справжнього мистецтва?

– І це також... А ще я страждаю, бо не можу знайти тієї єдиної, яка доповнюватиме мене, розумітиме всі мої переживання, проблеми.

– Можливо, слід уважніше придивитися до оточуючих... О! Я знайшла вихід, як вам допомогти.

– Який?

– Приходьте завтра в театр. Я буду танцювати на сцені. Знаєте, пізнання високого мистецтва веде до переоцінки життєвих цінностей, пробудження творчої енергії, бажання жити не лише для себе, а й інших. І тоді, коли віднайдете внутрішню гармонію, до вас потягнуться інші. Тоді й омріяна жінка з'явиться.

– Але після всього того, що я накоїв, боюся когось образити, скривдити.

– Відпустіть свої страждання, попросіть вибачення в тих, кому завинили. Повірте у свій талант – і успіх не забариться.

– Ви, бачу, гарний психолог. Думаю, що дві творчі особистості знайдуть спільну мову.

– Давайте про це подумаємо завтра. А сьогодні будемо насолоджуватися хвилинами спокою.

ВЕДУЧИЙ

– Ось такі можуть бути варіанти розставання чоловіка та жінки, де немає місця для образ, приниження, дискримінації прав особистості, гендерного насильства. Адже, "де є любов, там є життя" (Ганді).

Узагальненню й систематизації знань, умінь старшокласників, формуванню в них життєстверджуючих гендерних цінностей сприяє проведена наприкінці заняття вправа "Позитивна афірмація": "Я – молодець! На сьогоднішньому занятті я був/була дуже активним (-ою). Переосмислення роману "Місто" В. Підмогильного допомогло мені зрозуміти важливість дотримання гендерних цінностей у взаєминах із особою протилежної статі, значущість позитивного мислення, що допоможе більш ефективно вирішити життєві труднощі, піднятися на сходинку вище до своєї мети. Знаю, що маю потужний потенціал для створення гармонійної сім'ї! Я не дозволю іншим здійснювати насильство наді мною, адже я особистість. Зроблю все можливе, аби зберегти щирість і взаємність почуттів, створити атмосферу сімейного затишку для кожного члена моєї родини!"

Рефлексія вчителя наприкінці заняття також відіграє важливу роль у формуванні конструктивних гендерних цінностей учнів. Н-д, "Життя в гармонії з красою, з людьми, з природою і світом. Спокійно йде чи крутизна, А є гармонія – є світло!" Так Надія Красоткіна писала про віру в існування гармонії. І нам, як і творчій групі, яка щойно презентувала варіант розставання, що не призведе до опинення маленької людини в екзистенційному вакуумі, потрібно вірити, що взаємини із світом залежать у першу чергу від нас самих: нашого світосприйняття, ціннісних орієнтацій, вчинків тощо. Будуючи взаємини з особою протилежної статі, слід пам'ятати: гендерної гармонії можливо досягти, якщо є взаємне кохання, розуміння, повага, турбота, свобода, справедливість, рівність прав і можливостей".

Посилує виховний результат оцінювання знань, умінь учнів з допомогою карток, на яких зображені життєстверджуючі малюнки, написані позитивні афірмації (н-д, "Я люблю й поважаю себе такою (-им), якою (-им) я є", "Я все можу!", "У мене сьогодні продуктивний день!", "Я із великим задоволенням виконую завдання з української літератури!", "Я пишаюся своїми досягненнями!", "Які б життєві труднощі не були, я все подолаю, усе зумію!", "Я здатен подолати будь-яку життєву перешкоду!", "Я успішна особистість!", "Я люблю життя, а життя любить мене", "Я хочу жити повному, Життя дає нам доля раз. Все зле залишиться в старому – Іду назустріч Сонцю. Клас!!!", "Я відчуваю любов до життя, краси, інших людей, знань, мислення, тіла, живих істот, Усесвіту").

Для того, що учні продовжили переосмислювати власні думки, почуття, дії вдома, доцільно, окрім навчальних завдань, давати завдання виховного характеру. Н-д, підготувати усне висловлювання на тему "Позитивна реальність народжує реальні проекти" (Сергій Нехаєв) (за романом В. Підмогильного "Місто").

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, формування життєстверджуючих цінностей старшокласників у контексті гендерного виховання засобами української літератури реалізується за умови мотивування учнів до зіставлення власних гендерних цінностей та гендерних

цінностей художніх персонажів; підвищення професійної компетентності вчителів щодо формування гендерних цінностей старшокласників; використання інтерактивних методів і форм гендерного виховання. Перспективним вважаємо створення системи психолого-педагогічних вправ до уроків української літератури (10-11 класи), спрямованих на формування успішної особистості з високим рівнем гендерної культури.

Використані джерела

1. Бутурлим Т. І. Формування гендерної культури старшокласників у процесі вивчення української літератури : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Т. І. Бутурлим; Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ, 2014. – 400 с.
2. Вавренюк Р. Генезис поняття й терміна "гендер" в історико-соціологічній думці / Р. Вавренюк // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія "Історичні науки". – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – Вип. 10. – С. 274–279.
3. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для XXI століття / І. Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. збірник / ред. кол. Н.Софій, І.Єрмаков та ін. – К.: Контекст, 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://library.rehab.org.ua/ ukrainian/logop/erm](http://library.rehab.org.ua/ukrainian/logop/erm).
4. Кадієвська І. А. Цінності освітнього гуманізму в контексті глобалізації: автореф. на здобуття наук. ступеня док. філософ. наук : спец. 09.00.10 "Філософія освіти" / І. А. Кадієвська. – Одеса : Держ. закл. "Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського", 2011. – 36 с.
5. Калюжна Т. Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти : монографія / за наук. ред. О. В. Уваркіної. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 128 с.
6. Мельник Т. 50/50: Сучасне гендерне мислення : словник / Т. Мельник, Л. Кобелянська. – К. : К.І.С., 2005. – 280 с.
7. Пасечнікова Л. П. Формування в старшокласників орієнтації на досягнення життєвого успіху : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Л. П. Пасечнікова; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
8. П'янзін С. Д. Цінність як духовно-практичний феномен : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03. "Соціальна філософія та філософія історії" / С. Д. П'янзін; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2002. – 20 с.
9. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / за ред. О. Мельничук. – Режим доступу: http://ukrajintsine.narod.ru/slovnuk_meln/slova/e.htm. – Назва з екрану.
10. Юхименко Н.Ф. Гуманістичні параметри самореалізації особистості: потреби, інтереси, цінності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / Н.Ф. Юхименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К, 2003. – 18 с.

Buturlym T.

FORMATION OF SENIOR STUDENTS' LIFE-AFFIRMING VALUES IN THE CONTEXT OF GENDER EDUCATION BY MEANS OF UKRAINIAN LITERATURE (USING THE EXAMPLE OF STUDYING THE NOVEL "TOWN" BY V. PIDMOHYLNY)

The essence of the notion "value" as philosophical and pedagogical category was analyzed in the article. Approaches to understanding of the giving notion were determined. Key values of gender education were defined. The essence of gender equality, tolerance, justice and cooperation was characterized. The aim of gender education by means of Ukrainian literature was determined. Effectiveness of combining gender values education and senior students' positive thinking by means of Ukrainian literature was proved. It was given the examples of forming life-affirming personality while learning the novel "Town" by V. Pidmohylny through the gender aspect: teacher's introductory and closing remarks; transformation Stepan's negative affirmations about women into positive; analysis of reasons and consequences of appearing of positive and negative affirmations in main character's consciousness; giving psychological recommendations to the main character and his victims of gender violence; giving recommendations on behalf of the most successful people of Ukraine; the role play game "It could be so!"; "Positive affirmation"; students' assessment with the help of cards with positive affirmations; home task – to prepare a report on the topic "Positive reality gives birth to real projects" (Serhiy Nehaev) (on the novel "Town" by V. Pidmohylny). It was proved the effectiveness of the use of gender-based technologies by means of Ukrainian literature in the context of formation of personality's life-affirming values.

Key words: value, life-affirming gender values, gender education by means of Ukrainian literature, positive affirmations.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2014